

TORMOD SKJERVE

MIND THE GAP

– yfirfærsla yfir í sjálfbært samfélag krefst nýrrar færni!

Græn færniþróun snýst um að bjóða öllum launþegum tækifæri til þess að uppfæra þekkingu sína með það fyrir augum að leggja sitt af mörkum við að gera starfsemina umhverfisvænni og draga úr nýtingu auðlinda. Grænt samfélag mun hafa áhrif á alla færni atvinnulífsins. Nú er tímabært að leggja drög að viðtækri stefnu um færniþróun í atvinnulífinu – grænni færniþróun.

Virke er önnur stærstu atvinnurekendasamtökin í Noregi. Í samtökunum eru 1.700 aðilar úr öllum geirum einkarekinnar þjónustu svo sem verslunar, þekkingar, tækni, ferðaþjónustu, þjónustu, heilbrigðis, menntunar, þjálfunar og menningar. Samtals telja störfín í aðildarfyrirtækjunum um 220.000.

GRÆN FÆRNI KALLAR Á SAMSTARF

Virke átti frumkvæði að því að samþætta kröfur og markmið um umhverfi að stefnu um færniþróun í Noregi. Samhengi af þessu tagi hefur ekki verið hluti af pólitískri stefnu, en við teljum það afar mikilvæg. Gott dæmi úr heimi norskra stjórn mála væri efling samlegðaráhrifa á milli stefnu umhverfisráðuneytisins um loftslagsbreytingar (n. klímatilpasning í Norge) og menntamálaráðuneytisins sem stýrir ferli við þróun stefnu um færni. Í báðum ferlum er lögð rík áhersla á að atvinnulífið taki þátt, en þróunin er í samhlíða ferlum með ólíkum þátttakendum án sameiginlegs vettvangs eða stefnumiða.

Atvinnulífið getur lagt sitt af mörkum við úrlausn vanda í umhverfismálum. Það á ekki einungis við um að draga úr losun heldur einnig um að virkja þjónustugeirann til þátttöku við lausn umhverfismála. Geirinn er sá stærsti á vinnumarkaði og innan hans eru fulltrúar umsvifamikilla kaupenda sem eiga bein samskipti við viðskiptavini. Um er að ræða ríka ábyrgð og fjölbreytt tækifæri til þess að gera atvinnulífið grænna.

GRÆNNI STÖRF SKAPAST Í GEGNUM GRÆNA FÆRNIÞRÓUN

Sköpun svokallaðra *grænna starfa* (e. green jobs) hefur á undanförunum árum haft viðtæk áhrif á mótun stefnu þjóða um þróun sjálfbærs hagkerfis. Alþjóðlegar stofnanir á borð

Tormod Skjerve

við Alþjóðavinnuáráðunum (ILO), Evrópusambandið (ESB) og Efnahags- og framfarastofnunina (OECD) hafa í auknum mæli mælt

með því að þróun í átt að grænum störfum snúi aðeins að litlu leyti að því að leggja niður fyrirtæki sem hafa neikvæð áhrif á umhverfið og stofna til nýrra sem eru umhverfisvænni. Það þjónar heldur ekki tilgangi að beina sjónum aðeins að útvöldum geirum atvinnulífsins eins og til dæmis orku- og flutningageirunum. Þróun í átt að grænni störfum er ferli til þess að gera öll störf grænni. Græn færniþróun snýst um að bjóða öllum launþegum tækifæri til þess að uppfæra þekkingu sína til þess að geta lagt meira af mörkum við að gera starfsemina umhverfisvænni og bæta nýtingu auðlinda. Forsenda þess að það takist að draga úr losun og bæta nýtingu auðlinda er að vinnustaðir verði virkjaðir til þess að efla græna þekkingu og færni. Grænt hagkerfi mun því hafa áhrif á færniþörf atvinnulífsins í heild. Almennar upplýsingar um þjóðaráttök á sviði færniþróunar og ævimenntunar er því afgerandi til þess að skilja áskorunina sem felst í þróun grænnar færni.

AÐGERÐIR KALLA Á ÞEKKINGU

Innan Virke komu fram óskir um betri þekkingu á því hvernig þjónustugreinar takast á við áskoranir þróunar grænnar færni. Rannsóknastofnuninni NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) var falið að taka viðtöl við tíu aðildarfyrirtæki sem sýnt hafa ábyrgð

í umhverfismálum og fara yfir alþjóðlegar rannsóknir og stefnumótun á sviðinu. Um leið vildi Virke fá upplýsingar um hvernig hægt væri að efla þróun á grænni færni. Skýrsla með niðurstöðum hefur verið lögð fram (Arbeidsnotat 4/2013 „Grønn kompetanse i tjenesteyting“).

Í skýrslunni kemur fram að vinna við að koma á umhverfissvænni starfsemi er á byrjunarstigi og frekar frumstæð. Þetta endurspeglast meðal annars í því að þeir sem fást við verkefni á sviðinu gera það sjaldnast í fullu starfi, og þeir hafa ólíkan bakgrunn, bæði hvað varðar formlega menntun og reynslu. Verkefni snúast aðallega um að sækja gögn, stýra vottunarferlum, fylgja eftir eigin viðmiðum og kröfum stjórnvalda og hvetja til og samræma verkefni á umhverfissviði innan fyrirtækisins.

ÁSKORANIR UMHVERFISMÁLA – FRÁ SJÓNARHÓLI UMSJÓNAR- MANNA Í FYRIRTÆKJUM

Í könnuninni undirstrikuðu umsjónaraðilar umhverfismála að ef stefnt væri að árangri í rekstri þá væri afar brýnt, fyrir nánast öll fyrirtæki, að leggja aukna áherslu á umhverfismál og sjálfbærni. Auknar umhverfiskröfur eru gerðar við öll tilboðsferli í nær öllum atvinnugeirum. „Uppskriftin“ að árangri byggir á þekktum þáttum stofnanapróunar: Styrkum stuðningi ædstu stjórnenda, breiðri þátttöku starfsfólks og breiðri menntun og nýtingu vinnustaðarins sem námsvettvangs. Lykiláskorun er að gera vinnuna við umhverfismálin stefnumiðaðri, kerfisbundnari og skilvirkari. Forsenda fyrir því að það heppnist er meiri athygli bæði stjórnenda og starfsfólks sem aftur veltur á pressunni frá viðskiptavinum, stjórnvöldum og öðrum ytri aðilum. Flest fyrirtækin stefna að því að leggja aukna áherslu á umhverfismál þegar til langs tíma er litið. Hagræði þess felst í því að þá er hægt að verja tíma til uppbyggingar á nauðsynlegri færni en ókosturinn er hættan á því að öll athyglin beinist að bráðaverkefnum.

Færniþarfir sem umsjónaraðilar lýsa eftir og sem fjallað er um í fræðiritum um græna færni, eru langt umfram þröngu afmörkun á menntun í umhverfismálum og sérþekkingu. Til þess að árangur í umhverfismálum náist er almenn færni í upplýsingatækni, stjórnun og samskiptum afgerandi undirstöðuatriði. Græn færni felst í því að gera allt starfsfólk fært um að takast á við viðfangsefni sem tengjast nýtingu auðlinda og umhverfis.

LAUSNIN FELST Í ÆVIMENNTUN

Norska færniþróunaráttakinu var hleypt af stokkunum í kjölfar samstarfs norskra stjórnvalda og aðila vinnumarkaðarins í efnahagslægdinni við upphaf tíunda áratugarins. Að lokinni yfirferð yfir viðeigandi norsk og alþjóðleg skjöl um stefnumótun er meginniðurstaðan sú að norska færniþróunaráttakið hafi verið undir sterkum áhrifum frá alþjóðlegum hugmyndum um nám í atvinnulífinu. Það átti í ríkum mæli við um áhrifin af vinnunni við innleiðingu ævimenntunar samkvæmt tilmælum frá OECD og ESB sem veittu Norðmönnum innblástur. Þetta kemur fram í samhengi á orðræðu og framkvæmd í átt að auknum hreyfanleika, rýmkun og afnámi reglna og hafta sem opna stærri staðbundna markaði og efla samkeppni. Yfirferð yfir stefnumótunarskjöl sýnir ennfremur fram á að Norðurlöndin hafa þróað stefnumótun um sjálfbæra þróun í rannsóknum og menntun og að margir háskólar stefna að því að innleiða þekkingu um sjálfbæra þróun í námið sem boðið er upp á. Í nokkrum skjölum er minnst á fullorðna launþega og þá sérstaklega í samhengi við ævimenntun. Við lestur fræðiritanna um málefnið kemur í ljós að þörf sé fyrir margháttaða fræðslu og mismunandi vettvang – þar með talið atvinnulíf – til þess að unnt verði að ná takmarkinu um grænna atvinnulíf. En fram að þessu hefur ekki verið gripið til neinna aðgerða sem tengja mismunandi svið við fræðsluáðila. Enn sem komið er, er engin tenging á milli stefnu þjóða í umhverfis- og loftslagsmálum og stefnu um ævimenntun.

GRÆNAR FÆRNIUMBÆTUR

Fengur yfirferðarinnar varpar ljósi á þörf fyrir grænar færniumbætur sem ná til fyrirtækja, launþega og fræðsluáðila. Hvorki fyrirtækin, faglega umhverfisfræðslukerfið né fræðslustofnanirnar virðast vera þess umkomin að efla græna færni langflestira launþega. Á heildina litið virðist yfirferð yfir fræðirit, skjöl sem og viðtöl við umhverfisumsjónaraðila í fyrirtækjunum, benda til þess að þörf sé fyrir *grænar færniumbætur*. Umbætur með það að markmiði að þróa græna færni á víðu sviði atvinnulífsins gætu leitt til nýs verkfæris í verkfærakistu umhverfisyrvalda. Umbæturnar ættu að grundvallast á samstarfi ríkisstjórnarinnar og aðila vinnumarkaðarins gjarnan með stjórnvöld umhverfismála í veigamiklu hlutverki og í nánú samstarfi við yfirvöld í mennta- og fræðslumálum. Ögrunin liggur í því að það

eru aðilar atvinnulífsins sem verða að eiga frumkvæðið og stjórnvöld og stjórnendur í atvinnulífinu verða að gera sér enn betur grein fyrir því hvað nákvæmlega felst í því færni-sviði sem þarf að þróa. Atvinnulífið verður að leggja fram væntingar sínar um það sem ætlast er til að formlega skóla-kerfið leggi af mörkum og hvað eigi að þróa, með vinnu-staðinn sem námsvettvang.

Að leggja grunn að grænni færni krefst samleiks fræðslu-aðila og stjórn mála. En allra brýnast er að veita hverjum og einum tækifæri til þess að axla ábyrgð á framlagi sínu, bæði í atvinnulífinu og samfélaginu. Við verðum að skapa ramma og gera aðgengilega þekkingu sem gerir fólki kleift að taka skynsamlegar ákvarðanir um umhverfis- og auðlindamál og sem leiðir til þess að því finnst það virkilega hafa valið rétt. Svo „mind the gap“!

UM HÖFUNDINN

Tormod Skjerve er aðalráðgjafi í atvinnurekendasamtökunum Virke í Noregi. Hann hefur starfað við færniþróun og menntastefnu um árabíl, meðal annars færni til framtíðar, ævimenntun, samstarf háskóla og atvinnulífs, fag- og starfsmenntun á mismunandi sviðum, fræðslu í fyrirtækjum og alþjóðlega þróun og stefnu. Tormod var sérfræðingur hjá Evrópsku starfsmenntastofnuninni (Cedefop) 2006–2009 og vann þar meðal annars að grænni færni.

ABSTRACT

The development of green skills aims to offer all wage-earners opportunities to enhance their knowledge, with a view to playing their part in making working activities friendlier to the environment and reducing the depletion of natural resources. A green society will influence all working skills. Now is the time to start a wide-ranging movement to develop skills in the workplace – green skills. Virke is the second largest employers' association in Norway. There are 1700 members in the association from all sectors of private business such as retailing, technology, travel, service industries, health, education, training and culture. Altogether the total number of jobs represented by members of the association is around 220,000.